

2. Потеряхин А. Психологическое воздействие в управленческом общении / А. Потеряхин // Персонал. — 1998. — № 8. — С. 56–59.
3. Самыгин С. И. Психология управления : учебное пособие / С. И. Самыгин, Л. Л. Столяренко. — Ростов н/Д. : Феникс, 2001. — 512 с.
3. Чалдини Р. Психология влияния / Р. Чалдини. — Спб. : Питер, 2000. — 272 с.

СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧ – СТУДЕНТ ЯК ФАКТОР ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Моїсєєва Н.І., канд. філос. наук, доцент

Омельченко Г.Ю., викладач

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Поняття «спілкування» є одним із центральних у системі філософського та психологічного знання.

Спілкування – багатоплановий процес установалення й розвитку контактів між людьми, породжуваний потребами спільної діяльності, фактор узгодження інтересів різних соціальних суб'єктів, подолання суспільних конфліктів і суперечностей, що включає в себе інформацію, певну тактику і стратегію взаємодії, сприйняття й розуміння суб'єктами спілкування один одного. У спілкуванні людина реалізує інформаційно-комунікативну, трансляційну, організуючу, культурно-виховну функції.

Спілкування властиве всім видам людської діяльності, але в деяких професіях воно з фактору, що супроводжує діяльність, переходить у категорію професійного. Прикладом може бути педагогічна

діяльність, в якій спілкування є інструментом впливу на особистість.

З реальної соціально-економічної ситуації, що нині склалася в Україні, випливає адекватне соціальне замовлення закладам освіти, яке виявляється в необхідності формування й розвитку творчої особистості студента як активного громадянина своєї держави. Воно може ефективно вирішуватись за умови професійної готовності працівників освіти до реалізації цього завдання. Упродовж останніх десятиріч посилюється інтерес психологічної науки й педагогічної практики до проблеми взаємин і педагогічного спілкування. Це пояснюється як загальною тенденцією до особистісної орієнтації вищої освіти, так і науковим обґрунтуванням місця й ролі взаємин «викладач-студент» у цілісному педагогічному процесі вищого навчального закладу.

Педагогічне спілкування – специфічна форма спілкування, що має свої особливості і в той же час підпорядковується загальним психологічним закономірностям, властивим спілкуванню як формі взаємодії з іншими людьми. Педагогічне спілкування – сукупність засобів і методів, що забезпечують реалізацію цілей та завдань виховання й навчання і визначають характер взаємодії педагога і того, хто вчиться. Спілкування виступає: як засіб вирішення навчальних завдань; як система соціально-психологічного забезпечення виховного процесу; як спосіб організації взаємин викладачів і студентів, в якому поєднуються навчання і виховання; як процес виховання особи та творчої індивідуальності.

Викладач є ініціатором і керівником процесу спілкування.

Окрім дидактичних і методичних вимог до

лекції, існує ряд соціально-психологічних вимог до неї: встановлення психологічного контакту з групою для передачі інформації та її особового сприйняття студентами; розробка психологічно обґрунтованої лекції; створення обстановки колективного пошуку і спільних роздумів; управління пізнавальною діяльністю студентів; єдність ділового й особового аспектів; цілісна, педагогічно доцільна система взаємин педагога і студентів.

Навчання неможливе поза спілкуванням, адже тільки завдяки спілкуванню воно стає фактором інтелектуального розвитку людини. У цьому розумінні спілкування в навчанні, а значить і саме навчання, стає одночасно і фактором виховання людини як особистості. Звідси, головне завдання педагогів повинно полягати в організації спілкування й колективних форм навчання таким чином, щоб ці форми давали одночасно максимальні ефекти. Це тим більше важливо відзначити, що для студентів навчання є провідним видом діяльності.

При цьому викладач вищої школи залишається основною ланкою в системі формування особистості фахівця. Викладач здійснює вплив на студентів не лише змістом своїх лекцій та інших навчальних занять, але й всією своєю особистістю, поведінкою, звичками, манерами, своїм ставленням до справи, науки, інших людей і в першу чергу – до студентів. Важливо враховувати й той факт, що в процесі постійної взаємодії викладацьких і студентських колективів як суттєвого аспекту вузівського життя, відбувається особистісне зростання, духовно-творче збагачення обох сторін, а це є необхідним елементом спадковості поколінь.

У психології вищої школи розроблені основні вимоги до взаємин у системі «викладач-студент», які б найбільш ефективно позначалися на процесі навчання й виховання студентів: взаємодія факторів «провідності» й співробітництва при організації педагогічного процесу; формування у студентів почуття корпоративності, професійної спільності з викладачами; подолання рецидивів авторитарних форм педагогічного впливу, орієнтація педагогічного спілкування на зрілу особистість із розвинутою самосвідомістю; створення умов для підвищення громадсько-політичної активності студентів завдяки участі в спільних із викладачем формах роботи; забезпечення наукового співробітництва студентів і викладачів; реалізація системи неофіційних, не регламентованих контактів викладачів і студентів; участь професорсько-викладацького складу в студентському дозвіллі; виховна робота тощо.

Вищий навчальний заклад відрізняється від школи вмістом навчання і виховання, зміною їх форм. Основна функція ВНЗ – формування особи фахівця і саме цій меті має бути підпорядковане спілкування викладачів і студентів. Система вузівського педагогічного спілкування в ланці «викладач – студент» якісно відрізняється від шкільного самим фактом їх приєднання до загальної професії. Педагогічна дія має бути систематичною і безперервною, переходячи від навчально-орієнтованого до науково-пошукового, від офіційно-регламентованого до неофіційно-довірчого спілкування. Оптимальний стиль спілкування – це спілкування, що ґрунтується на захопленості викладача і студентів спільною діяльністю і є взаємодією соціально-етичних установок педагога та навичок професійно-педагогічного спілкування.

Головне завдання вузівського викладача – розкриття особи, що вчиться, – вирішується в ході його спілкування зі студентом. Тому в поняття «професійний педагог» входить не лише знання конкретного предмету, але і педагогічна майстерність, тобто уміння збудувати виклад, увійти до контакту зі студентом, зацікавити його, виховати потрібні якості, перетворити студента з об'єкту навчання в суб'єкт навчання. «У вихованні все повинно базуватися на особі вихователя, тому що виховуюча сила виливається тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статuti і програми... не можуть замінити особистості у справі виховання. Тільки характером можна створити характер» (К.Д. Ушинський). Багато що тут залежить від особових здібностей викладача, його педагогічної інтуїції. Але навіть володіючи викладацьким талантом, потрібно обов'язково вчитися педагогічному спілкуванню. Це дозволить викладачеві аналізувати свої дії, розуміти студентів, встановлювати з ними контакт, адекватно реагувати на їх дії. Добре відомо, що ставлення до викладача студент переносить на предмет, що вивчається. При цьому реноме педагога, що склалося, зростає украй повільно, роками, хоча втратити його можна за один семестр. Ось чому дуже важливі для викладача його педагогічна культура, конструктивні, організаторські та комунікативні уміння.

Важливою передумовою природності й щирості спілкування є внутрішня цільова установка викладача, що спирається на зацікавленість в успіхах студентів, прагнення допомогти їм. Це необхідно і при зіткненні думок викладача та студентів, при необхідності санкцій по відношенню до студента. При цьому настроїв в студентському колективі дуже часто залежить від дій викладача.

Встановленню доброзичливих стосунків сприяє емпатія – людська участь, взаєморозуміння, здатність не лише раціонально розуміти і враховувати обставини, що діють на партнера, але й співчувати йому. За великим рахунком, людині без емпатії працювати викладачем не можна. Студенти більш за все цінують в лекторові: 1) зацікавленість в успіхах студентів; 2) педагогічну майстерність; 3) ерудицію, знання предмету. Викладачеві повсякденно та постійно потрібно вступати в контакт зі студентами, а це – безперервна адаптація і переадаптація до окремих студентів, студентських колективів, навчальної обстановки, що змінюється. Педагогічний такт – один з найважливіших компонентів педагогічної майстерності, регулювальник поведінки викладача, вихователя.

Викладач-педагог має бути закоханим у свій предмет, любити студентів, бути інтелігентною, інтелектуальною людиною, розвиненим, здібним, гуманним, працьовитим, фізично здоровим, з високою мораллю тощо.

Всі педагогічні засоби мають бути направлені на формування ділових і тісних взаємин між наставниками та студентами, а зрештою – на формування справжнього фахівця.

Найважливішою умовою такого становлення є підготовка майбутніх фахівців з розвиненим творчим потенціалом спілкування, здібністю до встановлення професійних і особових контактів. Особливе значення в цьому контексті набуває організація продуктивної взаємодії викладача і студентів в процесі навчання на основі діалогу. Викладач ВНЗ повинен володіти методами бесіди, дискусії, постановки проблемних питань, залучаючи до жвавої бесіди студентів, заохочуючи їх до висловів своєї думки.

Отже, організація продуктивної взаємодії викладача і студентів саме на основі постійного діалогу, а не нудного повчання, щирої зацікавленості його життям сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, створенню умов для самореалізації, самовизначення особи студента, розкриттю творчого потенціалу, формуванню ціннісних орієнтацій та етичних якостей з подальшою їх актуалізацією в професійній діяльності і звичайно ж зменшенню вірогідності виникнення конфліктних ситуацій між викладачем і студентом.

Використана література:

1. Гончар О.В. Комунікативний аспект розвитку педагогічної взаємодії викладача і студента / О.В. Гончар // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – 2009. – № 1 – С.85-91.
2. Коммуникация и образование. Сборник статей. – Под ред. С.И. Дудника. – СПб.: 2004.
3. Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь – справочник. /В. А. Ильганаева – КП: «Городская типография», 2009. – 392с.
4. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. – Ростов н/Д:Феникс, 2002. – 544 с.

ФОРМУВАННЯ ОСВІЧЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ – ОДНЕ ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ХНТУСГ.

Кіреєва С.М., зав. сектором наукової бібліотеки,
викл. кафедри ЮНЕСКО